

O šolski higijeni.

Poročal pri obnem zboru „Učit. društva za postojnski šolski okraj“ dr. **Julij Kotzmuth**, okrajni zdravnik v Postojni.

Kakor povsod, vidi se tudi v medicini, da iz malega izraste veliko. Iz malih začetkov vsklilo je zdravstvo in ostalo dolga, dolga leta na istem mestu, toda uprav v teku tega stoletja se je razvilo močno. V začetku so spoznali le nekatere bolezni, ali danes s sedanjimi sredstvi sezajo nekateri učeni moške v čudovito globčino. Ono, nekđaj tako malo drevesce zdravstvenega znanja, razprostrlo se je v velikansko drevo, in ne mala vejica tega drevesa je higijena. Beseda higijena pomeni znanje o zdravstvu, to je o škodljivosti in koristi elementov, ki nas obdajajo, kakor: zrak, voda, zemlja, stanovanje, obleka, rokodelstvo in v našem slučaju tudi — šola.

Uči nas torej, kakšno mora biti šolsko poslopje, njega okolica, šolske izbe in šolske priprave, kakšen mora biti pouk, katere nevarnosti preté zdravju učeče se mladeži in kako jih je odpraviti. To poglavje higijene se imenuje specijalno tudi šolska higijena, in upam, da bode zanimala sl. učiteljstvo. Zato sem drage volje obljubil g. načelniku sl. „Učitelj. društva“, ki me je povabil, da izpregovorim v kratkem o imenovanem predmetu.

Šolski pouk vpliva šestokrat slabo na zdravje obiskujočih učencev in učenk in sicer so posebne bolezni, ki imajo svojo kal prav vsled obiskovanja šole in se imenujejo tudi šolske bolezni. Kvari se v šolah največkrat važen človeški organ — oko, otroci postanejo grbasti, šolska mladina je izpostavljena mnogovrstnim nalezljivim boleznim, katere se v šoli čestokrat in najlaže širijo. Prigode se v šoli časi tudi nenadejani slučajji, nesreče ali obolenja, in dobro je, ako si ve učitelj v naglici pomagati, ker le tako je mnogokedaj mogoče rešiti mlado življenje, ki bi bilo morda izgubljeno.

Opisal bodem najprej znake ali simptome, potem navedel, kako se je ravnati in kako si je pomagati.

Omenil sem, da vpliva šolski pouk slabo na otroško zdravje in da vsled tega nastajajo šolske bolezni. Take so: slabi razvoj telesa, slabo- in malokrvnost, želodčne bolezni, škrofuloza in njena teta jetika. Otrok, navajen v prostosti živeti in se gibati, mora vstopivši v šolo sedeti v tesni sobi, velikokrat tudi v gneči in mora duševno delovati. Ta izprememba v življenji je vsekako neugodna otroškemu zdravju in le premnogokrat provzročuje slabo prebavo, slast do jedi se izgubi, otroci oblede, malokrvni so ter zaostajajo v telesnem razvitku. Večinoma se otroci privadijo novemu življenju in slab vpliv se paralizira, da si ne vselej, ker časi opazimo, da se v šoli zaseje kal neozdravljivih bolezni: jetiki in škrofulozi (poslednja se večinoma ozdravi). Da je pa pohajanje šole res kvarno zdravju in razvoju otroškega telesa, vidimo že po tem, ker otroci po dovršenem šolanju zopet tako čvrsto rasto.

Neugodni vpliv zmanjšuje posebno telovadba in šolske igre. To res mnogo pomaga, in škoda da ne poznamo še drugih sredstev. Naše postave velé samo, da se mora vsak otrok učiti, in korist šole je tako velika in tako razvidna, da ni treba govoriti o nji; nasvetoval bi pa, da se šolske izbe dobro prezračujejo in tudi dobro snažijo, zakaj prah mnogo škoduje in se po njem širi posebno jetika, kakor poročajo zdravniki.

Preidimo k drugemu oddelku šolskih bolezni, te zadevajo oko.

Branje v preveliki bližini in upogibanje glave naprej povspešuje kratkovidnost. Čim več mora tudi normalno oko gledati v bližavo, tem bolj se v njem utruja mi-

šica, prouzročujoča razširjanje očesa. Slaba ali bliščeča razsvetljava pospešuje kratkovidnost, slabi zrak pa krvotok proti glavi in očem. Napačne šolske klopi, premajhna ali pretanka pisava, napačna lega šolske table često tudi slabe vid in škodujejo očesu. Toda ne samo vid, vsled tega obole tudi trepalnice, očesne veznice in rožnice.

Nasproti temu je v varstvo očíj mogoče prav veliko storiti. Postava veli, da šolska izba ne bodi predolga, ne preširoka in svetloba prihajaj vanjo z leve strani. Navadno imajo šolski prostori okno tudi zadaj, a treba je je zapreti. Najboljša barva za šolsko sobo je sivkasta, tabla bodi na takem mestu, kjer se ne blišči.

In kaj je storiti Vam, gospodje učitelji? Uredite, da sedi kratkovidna deca bliže, to je v prvih klopeh in ne gledajo predrobnih rečij. Najnovejši čas vpeljujejo v šolah pokončno pisavo, o kateri se je letos mnogo pisalo in jo vsestransko priporočalo.

Tretji oddelek šolskih bolezni so hrbitične. Ni dvoma, da postanejo mnogi otroci grbasti v šoli. Bolezen je to, da se hrbitišče upogne na jedno ali drugo stran. Narvečkrat se nagne na levo. Temu je krivo slabo držanje pri branju, pisanju in ročnih delih. Pri pisanju leze zgornji del telesa kolikor toliko na levo stran, ker je konveskni del prsi na desni, in to dokazuje, da je 90% grbastih pokvarilo svoje hrbitišče v šoli. Zgrbančenje nastane tako, da je desna rama nekoliko višja od leve, prsa in hrbet postane nesimetričen. Močno zgrbančenje ne ogrdi samo človeka, temveč tudi slabo vpliva na pluća, srce in krv. Takih revežev se često loti jetika.

Ženski spol je štirikrat bolj dovzeten za to nego moški.

Da bi se to odpravilo, poskusili so že marsikaj. Nazadnje so dognali učenjaki, da so slabemu držanju pri pisavi mnogo krive šolske klopi. Te so ali previsoke, ali prenizke, plošča je preozka ali preveč strma, in še zdaj ni rešeno vprašanje, kakšna klop bi najbolj ugovajala otroškemu zdravju. Pri šolski klopi razločujemo vi-

sokost $a b$, visokost sedeža $c d$, visokost zadnjega dela (naslonjala) $e f$, širokost plošče (mize) $a h$, širokost sedala $c g$, diferenco $h c$ in distanco, to je horizon. oddaljenost plošče od sedala. Šolske klopi morajo biti razmerne velikosti z otroško starostjo. Zato zahteva zakon klopi vsaj v treh velikostih, za male, srednje in velike; stare klopi so pa samo jedne velikosti in poleg tega vse

prevelike. Mizna plošča je pri njih navadno preozka in premalo ali preveč nagnena; zahteva pa se, da je široka 30 do 40 cm ($a h$) in konec h mora biti za 6 cm nižji od a . Sedalo mora biti ($c g$) tako dolgo, kakor stegna in tako visoko kakor kolena ($c d$). Distanca $h c$ bodi 0, to je vertikalna črta od h doli mora zadeti c . Najboljše klopi so z dvema sedežema, največ s štirimi.

V našem okraji so šolske klopi sploh slabe (razven v Šturiji, Ustji, na Ostrožnem Brdu in v postojnski deški šoli.) Navadne napake so: 1.) klopi so vse jednake, 2.) prevelike, 3.) med seboj v zvezi, 4.) imajo preveč nagneno ploščo.

V tem oziru bi bilo še mnogo storiti.

Otroške nalezljive bolezni so: nahod, škrlatinka, davica, podušesna bula, koze, divje koze, garje, egiptovska očesna bolezen, posnemanje, onesveščenje, krč, padavica, krvavenje iz nosa in rane, kakor tudi legar, domača in inozemska kolera, griža, rabad ali dobrci, pasja steklina, epidemično vnetje možganskih mren, oslovski kašelj, jetika in influenza. Te bolezni se razprostirajo neposredno, t. j. od bolnika do bolnika in posredno: od bolnika po zdravih ljudeh, ki ne obole, po obleki, jedilih, sploh po stvareh, ki so z bolnikom v dotiki in pridejo potem v promet. Tako se zanese k nam bolezen iz tujih krajev n. pr. kolera, ko se razpošiljajo razne stvari: obleka, cape, kože i. t. d. Razločujemo pa kužne bolezni v takšne, ki se razplode same od človeka do človeka,

in takšne, ki se dobe na raznih močvirnih ali okuženih krajih. Zadnjim štejemo inozemsko kolero, grižo, pasjo norost, vnetje možganskih mren in mrzlico. Kužne bolezni je treba spoznati v začetku ali vsaj v prvih slučajih, da se omeje; zakaj one se širijo po najmanjših cimih, ki niso še vse poznane, in imajo svojo pogubno lastnost samo v nekaterih okolščinah, da se plode in škodujejo ljudem v posameznih vaseh, okrajih ali deželah, kar zovemo epidemijo; časi se pa bolezen vleče delj časa, kar imenujemo endemijo. Naj pa bode že tako ali drugače, sigurno je, da so nevarne in škodujejo materialno v vsakem oziru in treba jih je zatirati. V ti zadevi more p. n. učiteljstvo veliko pomagati. Navesti hočem v naslednjem nasvete:

1. Kako se najlaže spoznajo kužne bolezni,
2. kako jih je treba zatirati.

1. Kolera se v začetnih slučajih vedno širi bodi po okuženih ljudeh ali po okuženih stvareh, ki pridejo v dotiko z bikioln n. pr. cape, stara obleka i. t. d. Širi se tudi po pitni vodi. Tako so l. 1892. se prepričali, da je bil v Hamburgu okužen vodovod, reka Spree, drugod (v Budapešti) Donava s komabacilom. Bolezen se javi v laksiranju in sicer gre od človeka prav mnogo neke vodene tvarine, potem začne bluvanje in krč, posebno v bedrih. Za razširjenje bolezni so nevarni oni slučajji, ko bolniki ne leže, marveč se javi bolezen v navadni driski. Ljudje hodijo po svojih opraviilih in kamor pridejo, zapuščajo gnezdo, od koder se širi in plodi bolezen. Domača kolera je nji jednaka, toda bolniki umrjo za njo le redkoma.

Griža je obolenje nekaterih delov širocega čevesa. Bolniki morajo za to na stran, toda gre uprav nasprotno od kolere — od njih prav malo, časi pa kri (krvava griža). Bolečine v trebuhu so pri griži večje.

2. Davica je najzlobnejša otroška bolezen in jako nalezljiva. Javi se v grlobolu. V grlu se vidijo belosivkaste pege, ki se kmalu izpremene v istobarvne mre. Te se razprostró po goltancu. Bolniki

težko požirajo, sline in smrad jim sili iz ust.

3.) Kozice so znane. 4.) Pri škrlatinki se izpahne na koži, prišč je iz samo majhnih, škrlatasto rdečih pičic, ki se razsujejo tako na gosto, da je koža škrlataste barve. V grlu so vedno bolečine, grlo znotraj rdeče, časi pa tudi kakor pri devici (scharlach-difteritis). Škrlatinka se loči od rabada (ošpice) v tem-le: prišč je pri rabadu večji del bel kakor leča in barve kakor opeka; nastane pa najprej na obrvih in obrazu, potem se razširja na truplo. Človek ima hripav kašelj, oči so mu zatekle. — Pri škrlatinki boli grlo, prišči pa nastanejo najprvo na vratu. To je nevarna bolezen, ki ima čestokrat i opasne posledice, kakor: vnetje podušnih bezgalk, vnetje obisti in občna vodenica. Po škrlatinki in rabadu oboleli otroci se skoro vselej lupijo po končani bolezni, toda včasih prav malo in šele v treh tednih. Vsled tega bodem navedel pozneje, kedaj smejo takšni otroci zopet v šolo, zakaj, dokler se lupijo, ne morejo se še razkužiti, in dokler niso razkuženi, nosijo s seboj tvarino bolezni, ki se razširja potem najlepšim načinom.

5.) Legar ali vročinska bolezen (Bauchtyphus) se dobi vsled pokvarjene vode ali slabe hrane. Začenja se ta bolezen s hudim glavobolom, vročino. Život boli in je oslabil. Mnogo bolnikov se moti in blede. Bolezen se vleče 3 in več tednov. Nalezljiva tvarina je v odpadkih, ki se morajo zato zalivati z apneno vodo in šele potem vreči v stranišče ali zakopati. Strežniki naj umivajo večkrat, osobito pred jedjo roke z domačim milom. Najprej pa je skrbeti seveda za zdravo pitno vodo. — Če se primeri slučaj legarja v šoli, treba je stranišče zalivati z apneno vodo ter sedež itd. osnažiti z močnim lugom. Isto se zgodi pri kolери in driski.

6.) Pasjo norost navajam vspricho tega, ker človek, katerega je ogrizel stekel pes, oboli neozdravljivo na ti bolezni; pomagati je pa mogoče le precej v za-

četku, če se rane izžgejo in ljudem naznani, da je mogoče dobiti pomoč v posebnih zavodih (v Budimpešti) Pasteurjevo cepljenje. 7.) Epidemično vnetje možganskih meningej je v naših krajih neznana bolezen, vsled katere hudo boli glava in krči mučijo človeka po vsem životu.

8.) Egiptovski okobol se začne v vezni kožici trepalnic. Če se obrne zgoranja trepalnica, videti so na krvavo rdeči podlagi čisto na vrhu belkasti, tudi rjavkasti izrastki v paralelnih vrstah, tako nazivana trachomska zrnca. Nezdravnik misli, da je to navadno vnetje očesne vezne kožice; loči se pa od nje, da so trepalnice nekoliko zatekle, blišče se nekoliko sivkasto, solze se malo, gnoje nič, luči in sploh svetlobe ne vstrpe, bolečine sicer niso hude, vid pa slabi. Sumljivo je, da se bolezen vleče delj časa in je vedno več bolnikov v isti hiši ali šoli. V takšnih slučajih treba bolnika poslati k zdravniku, če drugače ni mogoče, pa potem županstva. Zdravnik sam odloči daljino ravnanje, najprej izključuje bolnika iz šole, razkuženje prostorov, šolskih priprav itd., opazovanje onih, ki so bili z bolnikom kakorkoli v dotiki. Ravnanje po teh navodilih utegne odvrniti nekoliko nesrečo od šolske mladine. 9.) Vnetje podušesnih bezgalk se primeri posamezno ali epidemično po rabadih in škrlatinki n. pr. l. 1890. v Št. Vidu in na Lozicah. Bezgalke zatečejo na jedni ali obeh straneh, bolniki so videti uprav tragikomični. Bolezen ni nevarna, gnoji se le redkokedaj v bezgalkah. Vsa drugačna stvar je, če oteko bezgalke neposredno po škrlatinki, tedaj je glavna bolezen škrlatinka. 10.) Divje ali ovčje kože tudi niso nevarne, a važne so zagledati, da so posebna bolezen in celo različne od pravih koz. Omenjam tudi za to, ker je napačna misel, da oni, ki preboli divje kože, je zavarovan pred pravimi in mu jih ni treba cepiti. To misel treba zatreti. Divje kože se značijo, da se po truplu ne izpahnejo na je-

denkrat, marveč s časoma se prikazujejo rdeči prišči, ki se izpreminjajo v bele mehurčke, si se posuše in odpadejo. 11.) Garje so kožna bolezen, katero proužroča neka majhna živalica, te pa ni videti s prostim očesom (srab, Krätzmilbe). Živalce se urivajo v kožo, delajo hudo srbočino, da si bolniki razpraskajo kožo. Tudi ne morejo spati, ker so živalice v gorkoti posebno delavne. Razširjajo se od človeka do človeka, posebno v šoli, potem po obleki in v tujih posteljah. Garjevi šolarji se poznajo po tem, da se mnogo praskajo in so odrgneni. Morajo se izključiti, klop z močnim lugom razkužiti in bolniki ne smejo prej v šolo, da so popolnoma zdravi in njih obleka do dobra razkužena. Razkuži se obleka, da se ono, kar se da prati, kuha 5 ur v močnem lugu, sušenina se pa dene v vročo (100°C) soparico. Tudi posteljna slama se mora sežgati in posteljnak razkužiti. 12. Hripa, influenza ali ruska bolezen je že dosti poznata, ali važno je vedeti, da je tudi hripa nalezljiva. 13.) Jetika je nalezljiva bolezen. V pljučih jetičnih ljudi je takozvani „tuberkelbaccilus“, razširja se pa bolezen tako-le: pljunci se posuše na tleh in „baccilus“ pride s prahom v zrak, katerega dihamo in z njim seveda v pluća. Vsakdo ne zboli vsled tega, a nevarno je bolehaštim, slabotnim in posebno takim ljudem, ki so iz jetičnega rodu. Zoper tako razširjanje jetike nastavlja v kopeljih vodo v majhnih steklenicah in ljudje morajo vanje pljuvati, da se pljunci ne posuše in morejo skupno spraviti v stranišča.

Opisal sem nekoliko znakov kužnih bolezni. Upam, da bode odslej lažje nekatere spoznati. Pravo spoznanje je mogoče seveda le po izkušnji, zato slutim, da je moje poročilo prekratko in preplitvo, prosim pa, slavna gospoda, da preudarite, da nisem mislil spisati patologijo. Vender upam, da sem dosegel vsaj nekaj, kar je bil namen mojim vrsticam, namreč: Rečimo, da ste bolezen pri nekem otroku

spoznali kužno, tedaj nastane vprašanje, kaj storiti? Na to odgovorim: Nalezljivo bolezen je najbolje odpraviti v začetku, ako stori vsak svojo dolžnost. Slučaj se naznani županstvu, in potem potu se najprej ukrene najpotrebnejše. Vsakako treba je otroka takoj odstraniti iz šole, primerno bi bilo izključiti tudi one, ki sede poleg obolelega za nekaj dnij, da se razvidi, so-li okuženi ali ne. Če že ni drugače, posesti je one na stran, da ne pridejo v dotiko z zdravimi, sedeže pa dobro razkužiti, najbolje s 5% karbolno kislino ali pa z vročim lugom. Pri kozah, davici, škrlatinki, rabadih, koleri bi bilo opravičeno takoj po konstatovanju bolezni nehati s poukom za dva dni in sobo razkužiti in dobro prezračiti. Razkužiti se mora, če hočemo, da bode hasnilo, ne samo tla, pomiti se morajo tudi klopi, mize, druga šolska orodja, pobrisati stene, osnažiti stranišča, kakor je navedeno v navodilu o razkuženju.

Sanitetno policijske odredbe za zatiranje kužnih bolezni, tikajočih se šole, so pa naslednje: 1.) bolno deco odstraniti, če je mogoče tudi njih sosede ali jih pa dobro opazovati. Časi se šola dobro zatvori. 2.) Razkuževati je treba vsekdar, ko se primeri slučaj nalezljive bolezni, in sicer po gori omenjenem načinu. O razkuževalnih sredstvih hočem nekoliko omeniti pozneje. 3.) Na kužnih boleznih oboleli učenci ne smejo prej v šolo, da so ozdraveli in niso več nevarni, da bi bolezen raznesli. V tem se greši mnogo. Kužno tvarino nese šolar, komaj da je nekaj okrevaj, zopet nazaj v šolo in sicer: a) ker ga doma niso razkužili, b) ker pride prej v šolo, kot je popolnoma pretekla doba bolezni. P. i. učiteljstvo naj pazi, da pridejo na kužnih boleznih oboleli učenci razkuženi v šolo, ali drugače: pri boleznih s prišči (rahad, koze, škrlatinka, davica, divje koze, garje itd.) se koža ne sme več lupiti (rahad in škrlatinka) sploh se prišči ne smejo več poznati. To trpi navadno še 14—20 dni potem, ko je nehala bolezen.

Ljudem, ki so z otrokom v dotiki, se vidi bolnik popolnoma ozdravel, a ne tako zdravniku. Otroci nosi nalezljivo tvarino še v koži, ki se mu lupi še dolgo potem, ko se čuti povsem zdravega. Svetujem torej pri takih boleznih vsaj 3 tedne ne dovoliti v šolo, posebno je pa na to gledati v prvih ali v posameznih slučajih; če je bolezen epidemična, ukrene že zdravnik potrebno. Preboleli šolar se razkuži v gorkih kopeljih, kjer se umivaj z domačim milom. To se izvršuje premalo, ker ljudje se radi boje vode, pa brez uzroka. Ko bi bilo drugače, zaustavili bi marsikatero epidemijo. 4.) Prepovedati je šolarjem udeleževati se sprevodov na nalezljivih boleznih umrlih šolarjev. Korist te naredbe je očividna in karati je postopanje na nekaterih krajih, da še celo nesô mrliča večji šolarji.

Razkuževalna sredstva so: 5% karbolna kislina za odpadke, obleke in hišna orodja, 2% karb. kisl. za umivanje rok. Karbolna kislina mora biti čista, črna je brez veljave. Apneno mleko, o kojem je poročalo sl. c. kr. okr. glavarstvo v Postojini z ukazom z dné 24. kimovca 1892. št. 913.¹⁾ Domače milo in lug.

Govoril sem o nalezljivih boleznih. Sedaj mi je omeniti še nekih posebnih otroških bolezni, imenovane božjasti, nenadejani slučajji in rane.

14. Bolezen sv. Vida (Chorea St. Viti). Človeku se gibljejo samovoljno vse mišice po životu, posebno one po telesu, glavi in rokah. Tako nastanejo neukretna, nepripravna gibanja, ki povzročajo prav tragi komične prizore n. pr. bolnik ne more držati žlice v roci, in če jo drži, primeri se dostikrat, da je ne more speljati v usta, marveč mu vhaaja vsled neprosvoljnih gibanj v mišicah v oči ali v nos. Ta bolezen je v živcih in bolniki niso simulanti marveč strašanski reveži. Vzrok, da omenjam to bolezen je, da šolska deca tacega revčka

¹⁾ Gospod doktor je referat pozneje vsled prošnje društvenega g. blagajnika znatno pomnožil in popolnil za kar ga odbor društva iskreno zahvaljuje.

posnema in iz posnemanja nastane epide-
mija v šoli. Mnogo otrok dobi isto bolezen.
Umetno je, take učence izključiti iz šole.

15. Dogode se časi slučajji, ko treba
v šoli hitre pomoči. Sem štejemo: omedle-
vico, krč v želodcu ali čevih, padavico,
bruhanje krvi, krvavenje iz nosa in rane.
Omedlevica nastane vsled pretesne oble-
ke, zgube krvi, pri ljudeh slabotne postave,
v soparni šolski izbi i. t. d. Človek obledi
in pade brezvestno kot mrtev na tla, žile
ni čutiti in dihanje je skoro nehalo. Takšne
bolnike je treba položiti ravno, le glava naj
nekoliko visi, obleko jim razpeti, mrzlo
vodo jim škropiti na obraz in prsa ter
brisati s suhimi rutami. Ko se zopet za-
vedo, treba jim dati vode. Želodečen
ali črevesen krč je bolezen, ko se bol-
niku nenavadno močno skrčijo želodečne
in črevesne mišice in to vsled pokvarjene
hrane, slabe pijače, posebno slabega piva.
Bolniki se zvijajo in trpe grozne muke.
Pomaga se jim najhitreje z gorkoto in
gorkim čajem. Padavica ali padeča bo-
lezen (božjast) se kaže s tem, da pada
bolnik brezvesten na tla ter ga lomijo krči
nekaj časa po vsem životu. Takšne bolnike

treba puščati na miru in le varovati, da se
ne pobijejo ali ne padejo v kakšno vodo,
prepad i. t. d. Krvavenje iz nosa,
pluč ali iz želodca. Prvo se pozna kaj
lahko. Krvavečega človeka treba posesti
na klop, glavo mu nagniti nekoliko na-
prej in devati v zatilnik mrzle obkladke
in stiskati nosnice. Bluvanje krvi iz
pluč je važna bolezen, kakor tudi bluvanje
krvi iz želodca. V prvem slučajji trže se
med kašljem rdeča penasta krv v koscih,
v drugem pa z bluvanjem (iz želodca) črna
sesedena krv med jedili. Bolnike je spraviti
v posteljo, kjer bodi vzglavje prav visoko,
tako da so tudi prsa nekako pokonci; da-
jati jim je vsakih 5 minut po jedno žlico
slane vode. Slano vodo se naredi, da se
vzame 1 žlico kuhinjske soli in jo vrže v
kupico vode.

O ranah omenim le toliko, da se more
ustaviti kri in rabiti 2% karbolno kislino
za osnaženje.

S tem končam. Upam, da dobe p. i.
gospodje učitelji v mojih skromnih črticah
marsikak miglaj v slučajji, ko marsikdo
potrebuje dobrega sveta. Saj je naše zdravje
pač vsakemu največje bogastvo.

Prirodopisni pararelni običaji.

Izmed treh kraljestev prirode zavzema
najiminenitnejše mesto živalstvo. Živali
žive, čutijo in se prosto gibljejo. Rastline
sicer tudi žive, a ne čutijo in se prosto-
voljno ne gibljejo. Rudnine pa ne žive, ne
čutijo in tudi ne rasto, ampak se le vek-
šajo z nakupičenjem enakih delov po
vnanjem.

*Ako podajamo pri ljudsko-šolskem po-
uku najtežje karakteristike posameznih ži-
valij, vidijo se nam le čisto samo priproste
podobe, koje pa ne zadostujejo dandanes
pri pouku. Pouk moramo koncentrirati in
ta metoda nas že sili, da ne smemo biti
pri prirodopisnem pouku jednostranski.

Če premišljujemo v idejalih vzorne
obrazce, pridemo sosebno v mineralogiji
in botaniki, kakor pravi sam mojster A.

pl. Humboldt, do velikih težav, kakeršne
skoro niso izpeljive na nižji stopinji pouka.

Veliko lažje je pa metoda pri žival-
stvu, kadar hočemo karakterizirati posa-
mezne živali z ozirom na njih notranjo in
vnanjo vpodobljenje, na način življenja,
njih zmožnosti do marsikaterega dela, da
slednjič dobimo v resnici, če vse te last-
nosti pri posameznih živalih poudarjamo,
jednaka (vštrična) bitja. Dasiravno živijo
različnih vrst živali med saboj različno in
je njih vnanja podoba različna, najdemo
pri njih vender glavna vodila si tako po-
dobna (analogična), da se dozdeva vsako-
mur, kdor se bolj temeljito s tem bavi,
da je ta različenost ravno čudovita jedna-
kovrtstnost, koja ga bolj in bolj spodbuja
k samostojnemu preiskovanju.